

Inventering av vandringshinder i Vinneån utanför Kristianstad

Bymöllan

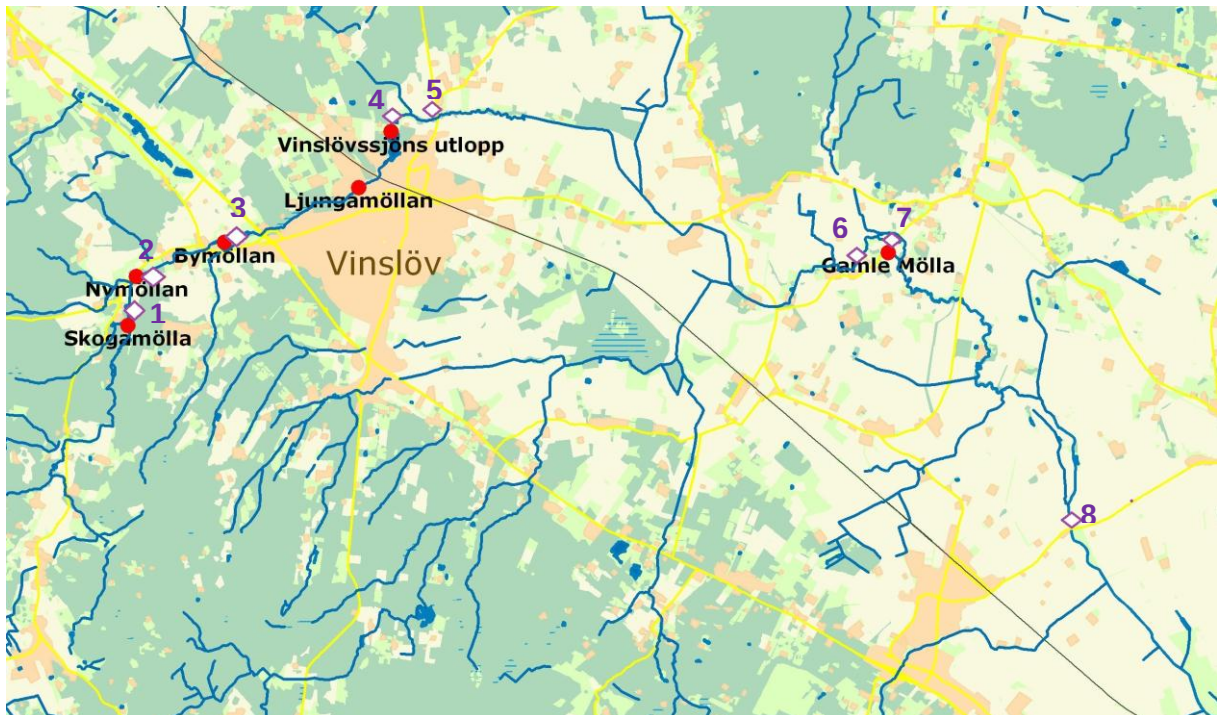
Inledning

Vinne å är ett vattendrag som sträcker sig genom Hässleholms och Kristianstads kommun och mynnar ut i Helge å nedanför Araslövssjön. Området är kalkrikt och utgörs främst av åkermark (35 %), skog (40 %) och öppen gräsmark (20 %). Nedre delen av Vinne å, efter Vinslöv, domineras dock av jordbruk då över 60 % upptas av åkermark. Ån har varierande struktur med lugna och forsande partier, stora delar av den har sandbotten vilket är en fördel för vissa fiskarter.

Vattendraget är hemvist för ett stort antal fiskarter, bl.a. Öring, Spigg, Gädda, Lake och Elritsa men även lite ovanligare arter som Grönling, Sandkrypare och Ål varav de sista två arterna är fredade. Öringen är en viktig kommersiell fisk och den fortplantar sig i rinnande vatten. Leken sker från september till december på grusiga bottenar. Den befruktade rommen läggs i lekgröpar som de grävt åt sig i strömmen och täcks över av grus och sten som skydd. Embryot utvecklas i det befruktade romkornet och kräver att genomströmningen av syre är god, annars klarar de sig inte. Ynglen kläcks sedan tidigt på våren.

Syfte & Metod

1982 gjorde Länsstyrelsen en inventering av vandringshinder för fisk i Vinne å som presenterades i häftat kompendium. 6 partiella och definitiva hinder i form av bl.a. kvarnar och dammar kartlagdes och presenterades med kort beskrivning. Åtgärder trädde i kraft på ett par av platserna ett par år efter inventeringen (1985). Det har saknats en uppföljning av platserna sedan dess och eftersom upplagan från 1982 endast förekommer i häftat kompendium så saknas också kartläggningen digitalt. Utifrån den insikten började tankar kring detta projekt grundas. Det fanns intresse av att göra en uppföljning och en jämförelse av platserna mellan 1982, och efter årgärderna 1985. Det har inte skett några förändringar av vattenhindrena i vinne å sedan dess, dock andra åtgärder med exempelvis utplacering av sten och lekgrus för att förbättra lek- och uppväxtområden för fisk.

Bilden visar 6 vandringshinder (röda markeringar med namn) och SLUs 8 st provfiskeplatser (vita romber med lila kant) längs Vinne ån.

Med hjälp av SLUs provfiskedata från området och visuella observationer från varje enskild plats görs bedömningar om hindrens inverkan. Alla 6 platser besöks och fotograferas för att jämföras med bilderna i inventeringskompendiet från 1982. Det fanns inte mycket dokumentation om platserna i den upplagan förutom korta beskrivningar om hindrets påverkan och möjligheten för fisk att ta sig igenom. Där kompletteras nu med uppskattningar om bottensubstrat, strömföring, djup och lekmöjligheter.

Resultat

Provfiskedatan från SLU är långt ifrån komplett. Elfiske har utförts på 8 olika lokaler men endast en har en serie återkommande provtagningar, Kålaberga. Det är ögonblicksbilder av specifika år och förekomsten före och efter är svår att fastställa. Alla provfisken är utförda i september/oktober med 2 undantag; Plats 3 och 4 år 2001 utfördes fisket i mars.

Lokal	År	Art
1. Dammhuset	1991	Öring
2. Nymölla	2010	Kräfta, Öring
3. Lommarp	2001	Öring

4. Ned. Vinslövssjön	2001	Spigg, Öring, Sandkr, Nejon, Elritsa, Gädda
5. N Vinslöv	2000	Grön, Öring, Sandkr, Nejon, Elritsa, Ål
6. Kålaberga	2004-2011	Grön, Kräfta, Öring, Sandkr, Nejon, Elritsa, Lake
7. Gamle mölla	1995	Grön, Öring, Elritsa, Lake, Gädda
8. Nygård	1991	Grön, Spigg, Öring

- Öringen förekommer längs med hela Vinne å
- Grönlingen endast i de nedre delarna (5-8)
- Sandkryparen och Bäcknejonogat endast mellan lokal 4-6
- Få individer av Lake, Ål och Spigg

Gamle mölla, 1km sydväst N Strö

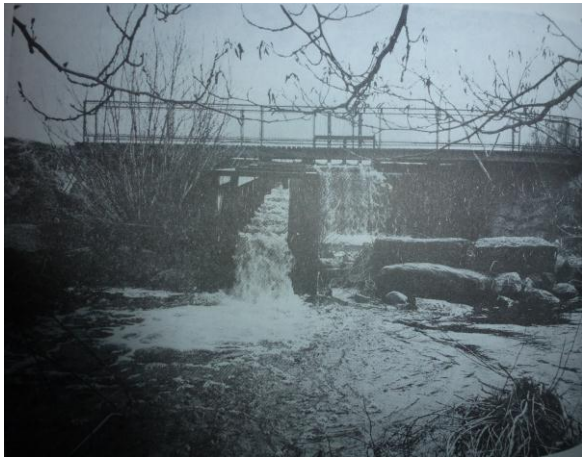
1982

2012

Det nedersta hindret närmst utloppet i Helge å. Partiellt hinder som kan medföra svårigheter vid väldigt låg vattenföring. Oförändrat sedan 1982, lite högre flöde på bilden från 1982 men det varierar med årstiden. Gammal kvarn ur drift. Sandbotten med varierande större stenar/block. Lugn ström ut ur kvarnöppningen med stilla avsnitt på båda sidor. 1-2 meter djupt. Lekmöjligheterna på denna lokal får bedömmas som måttliga, de avsnitt man kan se som har lämpligt lekgrus är mer eller mindre helt stillastående och saknar genomströmning av syrerikt vatten.

Vinslövssjöns utlopp

1982

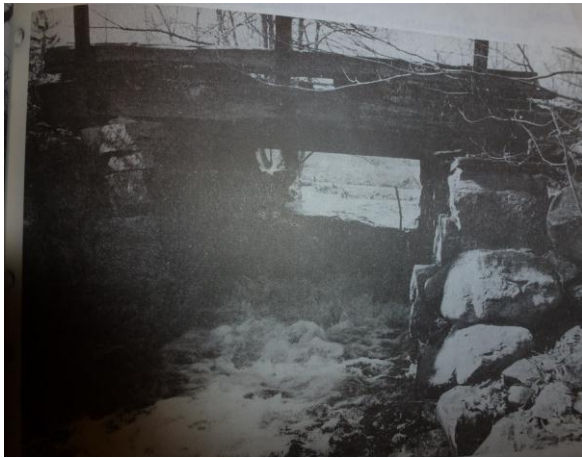

2012

Utloppet vid Vinslövssjön, som är en uppdämning av Vinne å, hade 1982 en Denilränna som passage. Den bygger på turbulens som skapas då vattnet träffar lameller som sitter på sidorna och fisken kan vandra upp längs botten i den reducerade vattenströmmen. Fördelen är att den klarar av branta lutningar om det exempelvis är ont om utrymme, men kräver också endel underhåll. 1985 konstruerades istället en bassängtrappa där fisken kan hoppa mellan avdelningarna alternativt simma genom underströmspassager. Det här är inget hinder för laxfisk men kan vara ett definitivt hinder för sandkryparen, elritsan och bäcknejonögat då inga fångster har registrerats vid elfiske högre upp i systemet men provfiskelokal saknas vid närmsta hindret uppströms.

Lokalen har dominerande sandbotten med grus och mindre sten. Varierande strömföring med bitvis högt flöde men också stationära lugnare avsnitt. 0,5-1 meter djupt. Goda lekmöjligheter med flera tänkbara platser som ser lämpliga ut, där det också ser ut som att fisk lekt och bökat runt i gruset.

Ljungamöllan, 300m uppströms Vinslövssjön

1982

2012

Oförändrat hinder som saknar elfiskelokal. Inget hinder för laxfisk under någon tid på året. Möjligt hinder för annan fisk vid låga flöden, uppströms har endast öring registrerats. Slingrande avsnitt nedströms med meandring och varierande bottenstrukturer med sten i olika storlekar. 0,2-0,5 meter djupt med svämzoner vid högvatten. Låg strömföring. Lekmöjligheterna bedöms som mycket goda, så sent som 2011 placerades sten och grus vid lämpliga ställen nedströms och förutsättningarna är bra.

Bymöllan, Strax öster om Lommarp

1982

2012

Vacker gammal bevarad kvarn där en omlöpande trappa har konstruerats och passagen som 1982 var den enda, är nu nästan helt avstängd (syns längst till vänster på bilden från 2012). Det som var ett definitivt hinder blev en snedvriden

trappa som passage. Bottensubstrat som domineras av mindre stenar med några få avsnitt med grus. Strömt med stationära fickor. 0,1-1 meter djupt. Möjligheten för lek bedöms som medel. Precis vid trappan och direkt nedströms finns få bra lekplatser och lite slammigt sediment som försvårar syretillförseln.

Nymölla, 1km öster om Lommarp

1982

2012

Avvecklad kvarn. Definitivt vandringshinder 1982 med ett fall på över 1 meter. Idag en delad väg med fall samt bassängtrappa med midjedjupa betongfundament. Inget hinder för öring. Vid högvatten avdelas vattnet i ytterligare en liten fåra som leder bakom de två andra och ansluter igen nedanför trappan. Fint sedimenterad botten med grusinslag. Lågt flöde. Upp till en halv meter djupt med flera stationära avsnitt. Lokalen ger ganska bra förutsättningar för lek. Inget överflöd med grusavsnitt, men fullt tillräckligt.

Skogamölla, mellan Vinslöv och Nävlinge

1982

2012

Oförändrat partiellt vandringshinder som är svårforcerat när det är väldigt lågt vattenstånd. Sidofåra som löper runt och förbi fallet. Nedströms stenigt med några stora block men också med avsnitt med grusstorlek. Högt flöde med ett djup på 0,1-0,3 meter. Strax uppströms ligger ett fint parti med en grusbädd omringad av mindre stenar. Lekmöjligheter: goda.

Diskussion

Vinne å har goda förutsättningar för vandrande fisk. Öringen kan ta sig hela vägen från Helge å till det naturliga vattenfall som markerar slutet för fiskvägen ovanför Skogamölla. Det finns många bra platser där lek är möjlig och uppväxtplatserna goda. Det finns på flera lokaler blandade storlekar av sten och block som ger en trygg första tid som juvenil med skydd för predation. Beskuggningen var ofta svår att uppskatta och även om vissa avsnitt helt saknade träd och buskar i strandzonen kan man anta att de alar och björkar som så småningom har blad täcker av delar av ån.

Åtgärder som sten och grusisättning är väldigt gynnsamt för reproduktionen. Att hitta en lämplig blandning på kornstorleken, någonstans mellan 0,8-12 cm, och placera ut den på ett ställe som har en konstant genomströmning av syre under vintern. Denna typ av åtgärd är inte bara gynnsam för öringen utan även grönling, elritsa och den rödlistade tjockskaliga målarmusslan.

Det tycks vara en flaskhals för ett par arter någonstans mellan Vinslövssjöns utlopp och Bymöllan. Sandkryparen och bäcknejonögar finns i så låga tätheter så där kanske det inte finns anledning till att vandra längre upp om lekmöjligheterna och

uppväxtplatsen är bra samtidigt som konkurrensen från andra arter inte är så hög. Men för grönlingen, där tätheterna ofta är väldigt höga, är det kanske ett tecken på ett hinder de inte kan ta sig igenom. 458 grönlingar/100 m² uppmättes i Kålaberga 2008.

Precis uppströms från det översta vandringshindret innan vattenfallet togs denna bild där det ser ut som om öringar nyss har lekt. Det är bara någon decimeter djupt men fina förhållanden för reproduktion. Det är ett gott tecken när öringen leker så här högt upp i vattendraget, då detta mer eller mindre är sista utposten där lek är möjlig. Det finns öring mellan varje hinder i Vinne å.

Tack till: Jonas Dahl, Johan Höjesjö och de markägare som besöktes längs med Vinne å

Referenser

Vinne å - <http://www.vattenriket.kristianstad.se/projekt/vinnea.php>

Vinne å - http://www.vattenriket.kristianstad.se/projekt/pdf/vinnea_handlp2011_2014.pdf

Provfiske i rinnande vatten - <http://www.slu.se/sv/fakulteter/nl-fakulteten/om-fakulteten/institutioner/akvatiska-resurser/miljoanalys/datainsamling/provfiske-i-rinnande-vatten/>

Hässelholms kommun - <http://www.hasselholm.se>

Vatteninformationssystem Sverige - <http://www.viss.se>

Erik Degerman - <http://www.raddavaravatten.se/>

Vilt och Fiskeriforskningen - <http://www.rktl.fi/svenska/fisk/fiskatlas/ring/>